ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΩΣ ΑΥΡΙΟ ΚΑΙ ΧΘΕΣ

Μέσο:. . . . . .ΤΑ ΝΕΑ_ΒΙΒΛΙΟΔΡΟΜΙΟ
Ημ. Έκδοσης:. . . .6/2/2016 Ημ. Αποδελτίωσης:. . .6/2/2016
Σελίδα:. 8

Ο Νίκος Πετρόχειλος, με την έκδοση των απάντων του Τάκιτου, καλύπτει εν μέρει την εκπαιδευτική μας αναπηρία περί τη λατινική γραμματεία

Το παρόν ως αύριο και χθες

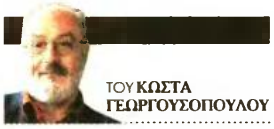

ΤΟΥ **ΚΩΣΤΑ ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ**

Μία από τις αναπηρίες της εκπαίδευσής μας είναι η επίσημη πολιτική που αποκλείει από τη μελέτη της Ιστορίας τους λατίνους ιστορικούς – ενώ σε ολόκληρο τον κόσμο, που στηρίζει την παιδεία του στις ευρωπαϊκές ηθικές και πολιτικές αρχές, τα πανεπιστήμια στις φιλοσοφικές σχολές τους θεωρούν την Αρχαία Ελληνική και τη Λατινική Γραμματεία ισότιμες. Μόνο στην Ελλάδα τα Λατινικά Γράμματα και η εις βάθος μελέτη τους, αν δεν απαξιώνονται, πάντως υποτιμώνται και συνεχώς περιθωριοποιούνται. Λίγοι φιλόλογοι ασχολούνται με τα Λατινικά και συχνά οι καθηγητικές θέσεις στις φιλοσοφικές σχολές της Ελλάδας και της Κύπρου αναζητούν επιστήμονες με ικανά εφόδια να τους εκλέξουν ώστε να λειτουργούν ισόρροπα οι δύο γλωσσικοί και πολιτισμικοί κλάδοι της Κλασικής Φιλολογίας.

Και μια παρένθεση. Το ρωμαϊκό θέατρο διαθέτει μια γενναία κληρονομιά με τις κωμωδίες του Πλαύτου και του Τερέντιου και τις τραγωδίες του Σενέκα. Σπάνια παίζονται στο θέατρό μας σκηνοθετημένες από ενήμερους φιλολογικά σκηνοθέτες, όπως ο Αλέξης Σολομός (Πλαύτος) και ο Σπύρος Ευαγγελάτος (η αριστουργηματική του παράσταση με τη «Μήδεια» του Σενέκα και την Αντιγόνη Βαλάκου). Ποιος έλληνας θεατρικός παράγοντας γνωρίζει πως ο μακαρίτης φίλος φιλόλογος και λογοτέχνης Τάσος Ρούσσος έχει εκδώσει σε βιβλία όλες τις έμμετρες τραγωδίες του Σενέκα; Στις Συρακούσες οι Ιταλοί στα αρχαία θέατρα παίζουν έλληνες τραγικούς. Εμείς εδώ δεν σκαμπάζουμε (και το φωνάζω χρόνια) να διευρύνουμε το δραματολόγιο της Επιδαύρου με λατίνους τραγικούς και κωμωδιογράφους. Ο Δάσκαλός μου και μέγας ιστορικός του θεάτρου μας, ιδρυτής του Θεατρικού Μουσείου, Γιάννης Σιδέρης ήδη από το 1925 έχει μεταφράσει (το χειρόγραφο υπάρχει στη βιβλιοθήκη του Θεατρικού Μουσείου και σαπίζει) το «Miles gloriosus» του Πλαύτου με τον εξοχο τίτλο «Το παλικάρι της φακής»! Σε πιο ευαίσθητες εποχές εγγράμματων σκηνοθετών για λίγες παραστάσεις η μετάφραση εκείνη ανέβηκε στη σκηνή! Ηταν εξάλλου παραγγελία μορφωμένου θιάσου!

Το Μορφωτικό Ιδρυμα Εθνικής Τραπέζης που μας έχει προικίσει με έναν θησαυρό σημαντικών θεωρητικών και λογοτεχνικών έργων, ελλήνων και ξένων συγγραφέων, το 2012-13 εξέδωσε μια πολυτελή και εξαντλητική έκδοση των ιστορικών έργων του λατίνου ιστορικού Τάκιτου με πρόλογο, σχόλια και εξαίσια μετάφραση του συμφοιτητή μου και φίλου αρχαίου Νίκου Πετρόχειλου, αξιότιμου πλέον καθηγητή της Λατινικής Γλώσσας και Γραμματείας.

Ο συστηματικός αυτός επιστήμονας αφιέρωσε την από έδρας διδασκαλία αλλά και την ενημέρωση του μορφωμένου κοινού σε μεταφράσεις των ρωμαίων ιστορικών. Ετσι το 1993 εξέδωσε τον Σαλλούστιο και το 1997-99 τον Σουητώνιο. Τώρα με την τετράτομη μετάφραση των Απάντων του Τάκιτου ολοκληρώνει μια ιστορική τοιχογραφία της ρωμαϊκής ιστορίας, χωρίς τη γνώση της οποίας η εκπαιδευτική μας αναπηρία αναδεικνύεται ως βασικός παράγοντας της εγκληματικής μας άγνοιας για την εξέλιξη των ευρωπαϊκών πραγμάτων.

Η έκδοση περιλαμβάνει τα «Χρονικά», τις «Ιστορίες» και τα δοκίμια του Τάκιτου: «Ο βίος του Ιούλιου Αγρικόλα», «Περί της καταγωγής και της χώρας των Γερμανών», «Διάλογος περί ρητόρων».

Αν σήμερα θέλω να ενημερώσω τους πολιτικά ευαισθητοποιημένους συμπολίτες μου, είναι διότι το έργο του Τάκιτου πέρα από το έξοχο ύφος και μια γλώσσα πλούσια σε εξαίσιων κοιτασμάτων μεταλλεύματα (που ο Πετρόχειλος τη μετέφερε στη δική μας αρτεσιανή γλώσσα με οίστρο, ακρίβεια, λιτότητα και ευθυβολία) μας αφορά. Και μας αφορά διότι τα ανθρώπινα πάθη και έργα μιας παρωχημένης, τάχα, εποχής αισθάνεσαι πως έγιναν μόλις χθες.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΓΓΕΛΟΥΣΗΣ

Ο Πετρόχειλος στην περισπούδαστη εισαγωγή του βάζει ως μότο μια τραυματική διαπίστωση του Τάκιτου: «Προσωπικά θα έλεγα ότι, όσο περισσότερο φέρνω στον νου μου την Ιστορία, σύγχρονη ή αρχαία, τόσο πιο έντονα μου φανερώνεται η γελοιότητα των ανθρώπινων υποθέσεων σε όλα τα επίπεδα».

Ελάτε να στοχαστούμε, φίλοι αναγνώστες, πόση πικρή αλήθεια κρύβει αυτή η νηφάλια εκτίμηση. Βάλτε τα γεγονότα που καταγράφει ο Τάκιτος σε ένα μικρό χρονικό διάστημα για τη ρωμαϊκή και βέβαια την ευρωπαϊκή ιστορία σε παράλληλη εξέταση με την αρχαία ελληνική ιστορία, όπως την αφηγούνται Ηρόδοτος, Θουκυδίδης, Ξενοφών, Πολύβιος, και εν συνεχεία την ιστορία του Αλέξανδρου και των διαδόχων και ύστερα του Βυζαντίου, της Ενετοκρατίας στην Κρήτη, στα Επτάνησα, της Τουρκοκρατίας και τέλος την ιστορία της νεότερης Ελλάδας με τις εκτιμήσεις του Παπαρρηγόπουλου, του Σπυρ. Τρικούπη, του Αμαντου, του Ζακυθηνού, του Γ. Βλάχου, του Βουρνά, της Λαΐου, του Βακαλόπουλου, του Δασκαλάκη, για να μείνω μόνο στους πεθαμένους, και θα διαπιστώσετε όχι αυτό το τετριμμένο, πως η Ιστορία επαναλαμβάνεται, αλλά πως η γελοιότητα των ανθρωπίνων είναι ο κοινός παρονομαστής των ανθρώπινων διαχρονικώς υποθέσεων.

Δεν υπήρξε, όπως θα διαπιστώσει ο αναγνώστης του Τάκιτου, ούτε μία στιγμή που ο άνθρωπος δεν έζησε σε καθεστώς τρόμου, διαρκούς απειλής και μυρωδιάς χυμένου αίματος, προδοσίες, καταπίεση, ένοχη σιωπή, χαμέρπεια και κολακεία των ισχυρών.

Το έργο του Τάκιτου, διαπιστώνει ο Πετρόχειλος, διαπνέεται από μια έντονη μελαγχολία, διότι κι όταν σε μικρές οάσεις ειρήνης ή ισορροπίας έπρεπε να αισθάνεται μια μικρή ελευθερία γνώμης και νηφαλιότητα, το βαρύ παρελθόν ερχόταν και έριχνε στη συνείδησή του τη μέλαινα χολή του.

Στα καθαρά ιστορικά του έργα «Ιστορίες» και «Χρονικά» εξετάζει στο πρώτο μια περίοδο περίπου ογδόντα χρόνων και στο δεύτερο πενήντα, όπου όμως τα πενήντα εγκιβωτίζονται στα ογδόντα. Αρα σε μια κρατική ρωμαϊκή υπόσταση 800 ετών ο ιστορικός αναλύει το ένα δέκατο του ιστορικού χρόνου (14-98 μ.Χ.). Συνεπώς τα έργα του Τάκιτου πρέπει να αναγνωστούν ως παράδειγμα, ως ένα στατιστικό δείγμα, όπου όμως μαθηματικά αποδεικνύεται πως η ανθρώπινη γελοιότητα με όλες τις τραγικές της συνέπειες απλώς καταδεικνύει πως το μικροδείγμα είναι εγγύηση για το περιεχόμενο του μεγαδείγματος.

Πέρα και κάτω από τα αφηγούμενα γεγονότα και τις δράσεις των επωνύμων που διαχειρίστηκαν τις τύχες της αυτοκρατορίας, ο Τάκιτος βλέπει το μεγάλο τοπίο, το φόντο, οικονομικές κρίσεις, πυρπολήσεις ή τυχαίες πυρκαγιές, πλημμύρες, το πρόβλημα της δουλείας που αυξάνεται επικίνδυνα σε αριθμούς αναλογίας με τους ρωμαίους γνήσιους πολίτες, σε εποχές σιτοδείας ακραίες μορφές προκλητικής πολυτελούς διαβίωσης. Μοιχαλίδες αυτοκρατορικές σύζυγοι, δολοπλοκίες αυλικών, αυτοκράτορες, παίγνια στα χέρια ακόμα και απελεύθερων πρώην δούλων. Φαύλοι, μεγαλομανείς, δολοφόνοι, μητροκτόνοι, δηλητηριάσεις συγγενών και απελπισμένες αυτοκτονίες ενόχων ή υπόπτων.

Ο Τάκιτος δεν είναι ένας ταλαντούχος και υφολογικά καθαρός χρονικογράφος. Εξαντλεί τις πηγές του έστω κι αν από μια πληθώρα συχνά αποδέχεται εκείνη την πηγή που, κατά τη γνώμη του, εγγυάται μια κάποια πειστική αντικειμενικότητα. Γνωρίζει και τις ρωμαϊκές και τις ελληνικές πηγές και είχε ως πρότυπα κυρίως τον ακριτολογικό Πλούταρχο, αλλά μεθοδολογικά και επιχειρηματολογικά κρέμεται κυριολεκτικά από τον Θουκυδίδη.

Παρόλο που ζει και γράφει σε ταραγμένες εποχές, όπου η καμαρίλα οργιάζει, τα πολιτικά εγκλήματα αφθονούν και η εξουσία ασκείται κυρίως με το θυμικό και την ιδιοτέλεια, ο Τάκιτος εκφράζει τις αντιρρήσεις του με οξεία κριτική του θεσμού της αυτοκρατορίας. Οταν ένα κράτος έχει πίσω του μια δημοκρατία, με τις εντάσεις της, τις έντριγκες και τις φιλοδοξίες, συχνά τις ματαιοδοξίες των πολιτικών αλλά με θεσμούς πιο ενάγωγους και θα έλεγα μια ηθική που ακόμα και όταν ξεπερνάει τα όρια κρίνεται και διορθώνονται οι ακρότητές της, είναι φυσικό και λογικό ένας αντικειμενικός ιστορικός στοχαστής να διαβλέπει πως η διαδοχή τυχάρπαστων, άπληστων, εγκληματικών ηγεμόνων διαγράφει μια βέβαιη πορεία προς την παρακμή, τη διάλυση και τον θάνατο μιας πολιτικής οντότητας που φιλοδόξησε και το κατόρθωσε συχνά να δημιουργήσει ένα πλέγμα θεσμών, νομικών και οικονομικών, που κληροδοτήθηκαν στην Ευρώπη και όχι μόνο τη δυναμική τους.

Στο έργο του για την «Καταγωγή των Γερμανών» κρατώ μια εύστοχη χαρακτηρολογία ενός λαού άγριου αλλά αγνού που στην εποχή του (μόνο;) αποτελεί απειλή για τη Ρώμη, κυρίως μια Ρώμη φαύλη και συμβιβασμένη με τα πάθη της. Αν το διαβάσει κανείς, θα αντιληφθεί καλύτερα τη «μία κάποια λύση» που ιδιοφυώς καταγράφει ο Καβάφης στο «Περιμένοντας τους βαρβάρους».

Εύκολη η σπουδαία δουλειά του Νίκου Πετρόχειλου να βρει αναγνώστες όχι μόνο στους φιλολόγους και τους ιστορικούς αλλά ιδιαιτέρως στους πολιτικούς μας, για να διαπιστώσουν σίγουρα πως η διάγνωση του Τάκιτου ψηλαφίζει την παθογένεια όχι μόνο των ελληνικών αλλά και των ευρωπαϊκών και των παγκόσμιων πραγμάτων.

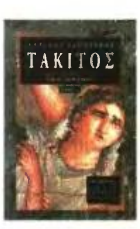

ΤΑΚΙΤΟΣ
Εισαγωγή, μτφ, σχόλια: Νίκος Πετρόχειλος

Εκδ. Μορφωτικό Ιδρυμα Εθνικής Τραπέζης 2012-13,
Σελ. 1827 (τέσσερις τόμοι)
Τιμή: 75 ευρώ